

u koje se čovjek postavio, u mjeri u kojoj će odbaciti Boga. Budući da prisutnost Božja, ako nas je uznemirila, u zahtjevu da dostajemo sami sebi, u stvarnosti ne prijeći nas u dubokoj stvarnosti onoga što mi jesmo, nego u egoističnoj i oholoj volji da smo — sami dostatni i ne čini nasilje našoj uskoći osim da nas obavezuje otvoriti sami sebe životu. Priznati Boga ne znači otuđiti se u onom što nam je bitno, a jest, naprotiv, odreći se onoga što nije posebno značajno — tj. naše oholosti, našeg egoizma i pustiti se preplaviti od ljubavi.

Ima i **treća odsutnost Božja** koja je, naprotiv, nešto vrijedna. Jest jedan vid našeg odnosa s Bogom, jer je Bog, čas po čas i prisutnost i odsutnost. Ima jedna stalna odsutnost Božja, u mjeri u kojoj prisutnost Božja nije nešto što je tako otkriveno, tako jasno i tako postojno da se ne bi imalo časova u kojima bi osjećaj Boga bio dalek, da bi mi bili odsječeni od njega, da bi imali neko iskustvo njegove odsutnosti.

Ovo nije jednostavno činjenica bijednih griješnika kakvi smo mi, već se događa i kod velikih svetaca. Ne treba nego čitati sv. Ivana od Križa da se zna ono što je **razapinjuće** iskustvo odsutnosti Božje koje odgovara vrhunskim čišćenjima. I **Tereza iz Lisieuxa** u posljednjim mjesecima života, na svom bolesničkom krevetu, imala je neki osjećaj da je napuštena od Boga, i ona je izručivala ovu kušnju, kao jednu vrstu patnje za griješnike odijeljene od Boga, htijući kušati nešto od paklenih patnja za, na neki način, ugrabiti duše paklu, trpeći njihove iste patnje, ali bez sažaljenja za njihove grijehe.

Prisutnost Božja, kako napredujemo, uvijek nam se sakriva u isto vrijeme kad nam se daje, da nas prisili da uvijek više napredujemo u prošnji koja je uvijek od vremena do vremena prisutnost apsolutno stalna ali i apsolutnost onoga koji je iznad onoga što bi mogli shvatiti. Odsutnost i prisutnost u onom času, nisu dvije oprečne stvari nego istovremeno opstoje i one su izraz dvaju stvarnih vidova naše spoznaje Boga. S jedne strane mi ga stvarno zamjećujemo, jer nam se On stvarno dao, jer On u nama stvarno živi, jer mi stvarno živimo u Njegovoj prisutnosti. I u isto vrijeme je činjenica*) da sve što mi shvaćamo o njemu nikada ne iscrpljuje ono što jest, i u ovom smislu, također je dostignut. Bog ostaje — tajanstven.

Dr fra Krsto Kržanić

USKRAĆENJE CRKVENOG POGREBA (Pastoralno razmatranje)

Na jednom prigodnom svećeničkom sastanku došlo je do razgovora i o crkvenom pogrebu. Komu ga treba uskratiti? Župnik nekog mjesta pripovijedao je ovaj slučaj: Katolici Zvijezdana i Goran (imena su izmišljena) živjeli su u braku koji nije bio valjan prema crkvenim zakonima. Zvijezdana smrtno oboli. Pozove svećenika. Obećala je, ako ozdravi, da će urediti svoj život prema Božjim i crkvenim zakonima. Župnik joj je podijelio svete sakra-

*) Kard. Jean Danielou: »Assenza e presenza di Dio« L. Osser. R. 13. I 1972. Nro. 9, p. 3.

mente, ali joj je rekao da joj neće biti crkveni pogreb radi vjernika, da se ne sablazne. Zvijezdana je umrla. Župnik joj je uskratio crkveni pogreb, jer veli da brak nije mogao biti ni osnažen u korijenu ni sklopljen zbog prirodne zapreke: jedna je stranka bila crkveno vjenčana i njezin je bračni partner još bio na životu. Da li je župnik ispravno postupio uskrativši crkveni pogreb? Ne može se jednostavno odgovoriti »da« ili »ne«. Zvijezdana je naime pred Bogom i pred Crkvom izvršila sve što joj je onog časa bilo moguće. Da li je njezino pokajanje i odluka bila stvarno iskrena — to je jedino Bogu poznato. Zato ta »stvarnost« pokajanja nigda ne može biti kriterij postupka Crkve i njezinih predstavnika. Mi možemo samo razborito s moralnom sigurnošću (vjerojatnošću) to zaključiti po izvanjskim znakovima pokornika: po njegovim riječima, po »tonu« njegovih riječi, gestima i sl. Znamo i to da je pokajanje pred strahom vječne osude nadnaravno, iako nesavršeno, te da uz valjano primanje sakramenata oprašta grijeh i vječnu kaznu.

Budući da je župnik podijelio sakramente smrtno bolesnoj Zvijezdani, znači da je bio moralno siguran o njezinom iskrenom pokajanju i odluci. Zvijezdana je, dakle, koliko Crkva i ljudi mogu i smiju prosuditi, bila tada »u redu« pred Bogom i pred Crkvom. Ona je s tog stanovišta imala nesumnjivo pravo i na crkveni pogreb. Ne postoji ni jedan crkveni zakon koji bi joj ga uskraćivao. Ako joj je Crkva — po župniku — dala ono najviše što joj u ovom času može data — sakramente, kako bi joj uskratila ono što je daleko manje: »sakramental« crkvenog pogreba?

No župnik je navodio »Scandalum vitandum« kod vjernika (ono mjesto nije veliko i svima je bio poznat slučaj). Doista pravi scandalum vitandum je prirodni zakon. Ali nije lako sa sigurnošću ustvrditi, u praksi, da li stvarno postoji opasnost »scandali pusillorum«. A samo tu sablazan treba svakako izbjeći. Ni Isus Krist se nije obazirao na tobožnju sablazan farizeja i njima sličnih vodećih krugova svoga vremena.

Dalje: Ako je mjesto maleno, onda postoji veća mogućnost da se stvar vjernicima objasni još prije crkvenog sprovoda ili za vrijeme samog sprovoda, npr. u pogrebnoj homiliji ili na drugi zgodan i prikladan način, da se ne povrijedi i tako već ožalošćenu rodbinu i okolinu. Da sve bude potpuno na mjestu, župnik je mogao tražiti od Zvijezdane izričiti dopust da javno razglasi da je primila sakramente i obećala da će — ako ozdravi — urediti svoj život prema crkvenim zakonima. Ako su prilike dopuštale, mogao joj je sugerirati da, poslije primljenih sakramenata, ovo obećanje izjavi pre dvama svjedocima, da on smije potpuno mirno, bez ikakve opravdane sablazni obaviti crkveni pogreb. Ova izjava ne bi smjela biti »conditio sine qua non« za crkveni pogreb, ali dopust da se razglasi primanje sakramenta i ono obećanje, pogrebno je i kao »reparatio scandali« što ga je Zvijezdana dala vjernicima i kao opravdanje crkvenog pogreba. Uostalom ni taj izričiti dopust ne bi trebao, jer primanje sakramenata samo od sebe to govori. Stoga držim da župnik nije ispravno postupio što je Zvijezdani uskratio crkveni pogreb.

Ne bi li se na taj način, kako iznesoh, ne samo izbjegla sablazan nego dapače dao i primjer sličnim vjernicima, da barem »in extremis« potraže nekoć napuštenog Boga? Nije to ideal krš-

ćanskog života. Čak je poseban grijeh i veoma nerazborito, »namjerno« odgađati svoje obećanje do smrtnog časa. Ali kad se to već tako zbilo, milosrdni Bog prima iskrene pokajnike etiam in extremis. Onoga razbojnika na križu na Isusovu desnu — uz unutarnju milost — dirnula je Isusova blagost prema svojim »protivnicima«. Njega, pokajanoga in extremis, Isus prima i upravlja mu riječi, koje ni najsvetijima nije upravio: »Zaista kažem Ti, danas ćeš biti sa mnom u raj« (Lk 23, 43). Sveti Toma (III, qu. 52, a. 4, ad 3): »Lupež je doista, što se tiče mjesta, sišao s Kristom u podzemlje, jer mu je rečeno: Sa mnom ćeš biti u raj, ali, što se tiče nagrade, bio je u raj, jer je ondje uživao (fruebatur) u Kristovom Božanstvu, kao i ostali sveci.« Ne bi li i blag postupak Crkve jače djelovao nego zakonska strogost? Uostalom Crkva daje vjerski pogreb grješnicima svih vrsta »ako prije smrti pokažu znakove pokajanja« (Can. 1240, § 1). Zvijezdana je dala najočitije znakove kajanja kada je pri punoj svijesti primila sve sakramente teško ili smrtno bolesnih.

Držim da bi o ovom problemu trebalo veoma ozbiljno razmisliti u cilju da se u ovom predmetu nađu bolji i korisniji postupci. Zato poslije nego iznesoh svoje mišljenje u navedenom »slučaju« iznosim jednu važnu okružnicu Francuskog biskupa Msgra. Armanda. Ona će sigurno jače djelovati na naše crkvene forume nego moje osobno mišljenje.

Biskup u Autun-u (Francuska) Msgr. Armand Le Bourgeois izdao je 12. III 1971. okružnicu o crkvenom pogrebu. U uvodu govori o nastojanjima Crkve da pomogne vjernicima da žive i umru u vjeri. O dužnostima rodbine i župnika da se brinu za bolesnika u vjerskom pogledu. Zatim govori: »Obredi ukopa označuju poštovanje što ga Crkva ima prema tijelu krštenika. Ona ga okružuje »počastima« — javnom molitvom, pjevanjem, kađenjem — jer hoće da time posvjedoči svoju vjeru u uskrsnuće. Liturgija je razmatranje o smrti kršćanina i poziv svima vjernicima na vjeru.

Ipak »mora se priznati da se prvotnom jednostavnom obredu često nadodao izvanjski sjaj smatran kao počast iskazana pokojnikovoj osobi i njegovom društvenom položaju. Tim dvosmisлом (vjersko značenje pogreba ili građanska počast osobi) mnogi su se mogli zavesti te većma željeti velik skup ljudi pri pogrebu i pogrebni ukras crkve nego iskrenu molitvu što je svaki čovjek treba kada predaje svoj život nebeskom Ocu.

»Nakanom da odgaja u vjeri i pouči kako treba živjeti prema Evanđelju, Crkva je uskraćivala crkveni opgreb prema onima koji su — barem na izvanjski način — živjeli protivno njezinim odredbama.

»U vrijeme kada je Crkva predstavljala veću vlast u društvenom životu ona je uskraćivanjem vjerskog pogreba htjela naglasiti da osuđuje takav postupak te jednom vidljivom sankcijom odgajati savjest vjernika.

»Sada se uspostavlja nov duh i Crkva hoće da ga prizna i da o njemu vodi računa:

1) Poslije II vat. sabora i napora oko obnove vjernici sve više shvaćaju liturgijske čine. Znađu u njima sudjelovati osobnom molitvom te će već ne zadovoljavaju izvanjskim sjajem obreda. Dokinuit su razredi u načinu objavljivanja vjenčanja i pogreba, koji su pravili nepovoljnu razliku među vjernicima. Ta im je

razlika mogla dati povoda slutnji da Crkva više pazi da oda počast osobama nego da moli i da njih uklopi u molitvu za njih. To nas dokinuće razlika može samo veseliti.

2) Veći zahtjevi u istinitoj pripravi za sakramente, posebno za krštenje i vjenčanje nisu nipošto protivni jednom širem postupku u vjerskom pogrebu.

Koliko se pokazuje potrebita i pravedno zahtjevati unutarnji i vanjski sklad s Isusom Kristom i njegovim Evandeljem kada se radi o pripuštanju vjernika Njegovim sakramentima, toliko se pokazuje abnormalnim odbiti molitvu zajednice, rodbine i prijatelja okupljenih za jednog sina Crkve kojega savjest jedino Bog poznaje i sudi. Nijedan čovjek nije ovlašten da tu ili tu osobu javno proglasi grješnom te da je predloži na opću osudu. Dužnost je sviju moliti za nju i Bogu prikazati ono što je njezin život možda imao nastojanja (napora) u vršenju pravednosti, vjere, ljubavi.

3) Crkva ne odustaje u osuđivanju nereda i grijeha u svim oblicima obiteljskog i društvenog života. No u cilju odgajanja savjesti onih koji su još na životu Crkva radije odabire sredstva milosrđa nego strogosti. U tomu slijedi primjere svoga Učitelja Isusa koji jede zajedno s grješnikom Zakejem i otpušta grijehe ženi preljubnici.

Novi duh II Vat. sabora, koji je izričito tražio da bude vjeran Evandelju, manje je sklon apstraktnoj strogosti zakona o više naginje odgoju koji teži da shvati osobe.

4) U današnjem svijetu pojedinac se sve više osjeća slomljenim zamršenošću ekonomskog i društvenog života. U časovima boli i osamljenosti što je proživljava rodbina smrću jednoga od svojih dragih bića, Crkva (svojim postupkom) može doprinijeti uslugu, poštivanje, posvjedočenje solidarnosti, na što su ljudi osjetljivi. Vjera u vječni život omogućuje Crkvi da da odgovor na bolna pitanja što ih smrt postavlja. Ovu utjehu očekuju od Crkve posebno oni siromašniji i zapušteniji.

5) Dobro poučeni kršćani znadu da svojim sudjelovanjem u pogrebnim obredima ne vrše samo djelo ljudske solidarnosti. Za one koji su slabe vjere ili su u poteškoćama, obzirom na Crkvu: posvjedočenje njihove (dobrih vjernika) vjere u uskrsnuće s Isusom Kristom može (za one koji su daleko od Crkve i Boga — opaska prev.) biti povod otvaranju ispravnijoj spoznaji Oca, koji poziva svakog čovjeka da postane njegov sin. Stoga će i najgorljiviji kršćani u novim odredbama o vjerskom pogrebu gledati poziv da posvjedoče svoju vjeru u uskrsnuće ljubavlju puno pažnje koja zna suosjećati s drugima u njihovoj boli te još aktivnijim sudjelovanjem u liturgiji kršćanskih pogreba«.

Crkveni pogreb

1) Povoljno će se prihvatiti svaka molba za crkveni pogreb osobe koja je pokazala svoju privrženost Crkvi, bez obzira na njezinu kanonsku situaciju. Ovom privrženosti tumačim paragraf 1. kanona 1240. crkvenog Zakonika. (To znači da ovaj biskup uklapa i privrženost Crkvi u »aliqua poenitentiae signa« o kojima govori taj paragraf).

Pri tom će se paziti da se ne udovolji samo obitelji pokojnika ili okolini. Stoga će se poštivati volja što ju je pokojnik za života jasno očitovao: bilo da je odbio kršćanski pogreb, bilo da je javno prekinuo s Crkvom a da nije nigda povukao te svoje odluke.

2) **Uvijek** će se nastojati porazgovoriti s pokojnikovom obitelji ili okolinom prije nego ovi poduzmu korake s pogrebnim poduzećem. Imajući na umu mentalitet onih koji traže pogreb označit će im se vjersko obilježje što ga Crkva nadasve hoće očuvati moleći za mrtve.

3) Ako pastoralni službenik smatra potrebnim predusrest će čuđenje nekih kršćanskih zajednica, tako da im protumači prvotni smisao crkvenog pogreba a to je prije svega molitva kojom se zaziva Božje milosrđe a ne znak počasti osobi.

4) Potreba molitve pred Bogom na korist svakog grešnog čovjeka jasno će biti naglašena odabranim liturgijskim tekstom, posebno homilijom.

5) U svim ovim koracima neka se bdije da se očuva neovisnost Crkve od pogrebnih poduzeća.

6) Ove iste odredbe moći će se eventualno primijeniti nekato- ličkim kršćanima u slučaju da nema vjerskog službenika pokoj- nikove vjeroispovjesti ili pristankom tog službenika.

7) Rado će se ustupiti bogoštovna mjesta za obred vjerskog pogreba ostalih kršćanskih vjeroispovjesti, ako to traži nužda.

(Tekst okružnice uzet iz »La Documentation Catholique« — 18 avril 1971. No. 1584, p. 391—392).

Poslije objavljivanja ove okružnice pojavile su se i u tisku sumnje i pitanja. Spomenuti je biskup opširno odgovorio. Koga posebno interesira neka pročita u reviji »Esprit et Vie« Nr. 29—30, 1971 (22—29 juillet), str. 449—451. Navodim samo slijedeće nje- gove misli: Treba uskratiti... »ako prije smrti ne dadnu nikakve znakove pokajanja« (can. 1240, § 1). Uskratiti crkveni pogreb je »poena vindicativa« (can. 2291, 5°) tj. ona izravno ide za tim da poravna narušeni društveni red, dadne zadovoljštinu ili popravak sažaljni. Danas, veli biskup, treba to preispitati jer ništa nije manje sigurno nego da se tom kaznom postizavaju ti željeni us- pjesi. Pojam »počasti« što se povezao uz crkveni pogreb treba zamijeniti pojmom i stvarnošću: molitva za pokojnika i utjeha njegovoj obitelji.

Završavam kako je i biskup završio svoje tumačenje Okruž- nice: »Ne, ne radi se da se vjerskim pogrebom sahrani bilo koga popuštajući jednom novom obliku društvenog pritiska. Ali mi tražimo da Crkva bude pažljiva prema onima koji svraćaju svoj pogled na nju, iako ne mogu imati udjela u sakramentalnom životu. Mi hoćemo da Crkva moli za njih u času njihove smrti, da ih vodi pred Boga prikazujući njihove boli i dobro što su učinili«.

»Također tražimo od Crkve da pomogne one koji plaču ali ne mislimo da to može učiniti zatvarajući svoja vrata«.

U bilješci prije uvoda stoji: »Ova naredba (l'Ordonnance) je izdana poslije polagana i do u sitnice izvršena proučavanja prak- tičnih pastoralnih postupaka u mnogim biskupijama«.

Sličnu Odredbu izdao je Gerard Huyghe, biskup u Arras-u (Fr.) u biskupijskom vjesniku »Eglise d'Arras« (4. II 1972) i to na prijedlog Biskupijske Pastoralne Komisije za obitelj. Isto tako

i Msgr. Fourrey biskup Belley u »La Semaine catholique du diocèse de Belley« 14. X 1971, p. 318. Temeljna je misao ista: Crkveni pogreb nije odavanje časti već molitva zajednice za jednog pokojnog člana koji dolazi pred Boga. Nitko nema pravo javno proglasiti nekoga grešnikom, koga bi Bog od sebe odbacio. Ne radi se — vele — o postupku koji bi bio proti kan. 1240, već o blažem i širem tumaču istog kanona § 1 o »znakovima pokajanja« i životnom kontekstu novoga duha pastoralnog djelovanja među onima koji su još na životu. (»La Documentation Catholique« No. 4, 1972, p. 195—196).

Slično proučavanje trebalo bi svakako obaviti i kod nas. Ozbiljno i odmah. Na razini raznih svećeničkih skupova uz sudjelovanje vjernika, koji mogu dati razboritih savjeta i sugestija. Suodgovornost ne znači pasivno čekanje svega »odozgo«. Hijerarhija ima donijeti mjerodavnu odluku, ali ona i očekuje poticaje i sugestije svih koji žele dobro Crkvi.

Dr Dominik Budrović OP

DOPIS UREDNIŠTVU

Uredništvu »Službe Božje«

M a k a r s k a

Liturgijsko-pastoralni list »Služba Božja« uistinu nije, ni po mom mišljenju, pogodan prostor za »svećeničke svađe i osuđivanja hijerarhije« — kako to ustvrdi Srećko Bošnjak u Vašem listu br. 1/1972, str. 50. Samo, jednako sam uvjeren da je jedan liturgijsko-pastoralni list još manje pogodan prostor za iznošenje neistinitih tvrdnji.

Naime, Srećko Bošnjak tvrdi da nije »čuo ni za jednog franjevac ovih posljednjih godina, da bi javno izrekao ili napisao i jednu lijepu riječ o mostarskom biskupu i dijeć. svećenicima u Hercegovini... Zašto oni prema nama ne bi pokazali malo više ljubavi! Zar smo mi luteranci... Zar nas treba uništiti u plinskim hitlerovskim komorama?«

Možda bi neuvjerljivo bilo navoditi »javno izrečene lijepe riječi«, pa donosim samo jedan primjer »napisane lijepe riječi« u obranu auktoriteta mostarskog biskupa. Provincijal hercegovačkih franjevaca dr fra Rufin Šilić objavio je službenu opomenu podložnoj braći o »uvredljivim riječima i pismima« (br. 955/68 od 17. prosinca 1968., u glasilu provincije hercegovačkih franjevaca »Mir i Dobro« 8/1968, str. 3). U toj opomeni, između ostaloga, stoji i ovo: »No najgore je, ako se tkogod drzne protiv bilo koje crkvene vlasti, a posebno protiv našega preuzvišenoga Biskupa, pismeno ili usmeno, izreći bilo što uvredljivo. Ovim upozoravam braću, da će se takve stvari smatrati još težim prekršajem nego bi to bilo u običnim prilikama. Situacija je takva, da moramo svoje poštovanje prema crkvenim poglavarima isticati i češće i otvorenije nego inače.«

Ta »javno napisana lijepa riječ« u obranu auktoriteta mostarskog biskupa od strane prvog hercegovačkog franjevca dobro je poznata »Kancelariji biskupskog ordinarijata Mostar«, pa bi, prema tomu, bilo za očekivati da bude poznata i konzultoru iste »Kancelarije« »dijeć. svećeniku« Srećku Bošnjaku!

Nadalje, Srećko Bošnjak piše: »Kod mene bijaše preklani jedan švicarski franjevac: P. Martin Fister. Prije toga su ga naši